

KRITIKA

Kántor Lajos – Rigán Lóránd (szerk.)

Kolozsvári beugró Korunk – Komp-Press Kiadó
Kolozsvár, 2013

Biró Annamária

IDEGENEK A VÁROSBAN

Amikor 2013 nyarán az interneten rohamosan terjedt a *Kolozsvári beugró* című kötet könyvtrailere,¹ szinte mindenkin izgatott várakozás lett úrrá. Egy olyan kötetet vártunk, amely végre alátámasztja a kolozsváriak meggyőződését, és Románia egyik legdinamikusabban fejlődő, izgalmas, jól ismert és mégis meglepetésekkel teli városát dokumentálja még úgy is, hogy elkerülhetetlenül csak pillanatnyi benyomásokat, szubjektíven megélt imaginárius tereket prezentálhat. Minden jel arra mutatott, hogy a várakozás nem hiábavaló: már önmagában a trailer elkészülte, hogy a szerkesztők különböző korosztályokból kerültek ki, hogy a kötet egyik fő szerzője, az igen fiatal Adorjáni Panna ismeri a fiatalok viszonyulását a városi terekhez, hogy bevallottan töredékes, szubjektív, különböző műfajú szövegek kavalkádja hivatott valamiféle képet sugározni, mind-mind azt támasztották alá, hogy sikerülni fog az a szinte lehetetlennek tűnő vállalkozás, hogy Kolozsvárt úgy mutassa be, ahogyan azt a kolozsváriak és a Kolozsvárra kerültek mutatnák meg az idetévedő idegennek. Vagy ki mutat itt, kinek, mit?

1 Lásd www.youtube.com/watch?v=gE_EWHbDR6A.

Nem véletlen a kolozsvári őslakosok és a beköltözők distinkciója, legyenek azok betelepítettek vagy önként idetelepedők, románok, magyarok vagy az egyre nagyobb számban jelenlévő külföldiek. Kolozsvár sokáig zárt város volt, ezért a kilencvenes évektől itt megállapodók vagy átmenetileg itt élők gyakran érezhetik idegennek magukat abban a térben, amelyet az őslakosok minden változástól féltének. Az idekerülő egyetemista hamar a skizofréniára utaló jegyeket fedezhet fel a városlakókon, de saját magán is. Gyanakodva méregeti az útjába kerülő polgártársat: kivel van dolga? Nem az a probléma elsősorban, hogy románul vagy magyarul szólaljon-e meg, hanem hogy az utcákat és tereket milyen néven nevezze. Műveletlen őstuloknak nézik-e, ha Napocát mond Jókai utca helyett, kommunistaszimpatizánsnak-e, ha Március 6-ának nevezi a mai Iuliu Maniu (Szentegyház/Tükör) utcát, magyar nacionalistának-e, ha a Gruia csak Fellegvárként jut eszébe, román nacionalistának-e, ha Kogălniceanuként emlegeti a patinás Farkas utcát? A különböző neveket hamar meg lehet tanulni, ahhoz azonban nagyon sok időre van szükség, hogy az ember a partner függvényében pillanatok alatt eldönthesse, mely tudásréteget kell játékba hoznia. Mert itt már nem városismeretről, hanem emberismeretről van szó. Hasonló a helyzet akkor is, amikor a várost egy idegennek kell bemutatni. Mert vagy van, vagy nincs előzetes tudás; sokszor vannak elvárások, és gyakran előfordul az is, hogy a rögzült képekből való kimozdítás szinte lehetetlen. Legtöbbször a nosztalgikus elképzelésekre keres bizonyítékokat az idegen, és számtalanszor megtörténik, hogy mindaz, ami új, mozgalmas, vidám és színes, elszomorítja a látogatót, és ahhoz a lemondó konzekvenciához vezet: Kolozsváron (vagy Kolozsvárott – ez is mekkora vitatéma) is csak az Európa számtalan városában működtetett trendekkel lehet találkozni.

Ebben a sokszorosan rétegzett, problémás helyzetben eleve nem könnyű útikalauzt szerkeszteni. Mert nyilván kérdéses, hogy ki a célközönség, de kérdés az is, hogy milyen várost, a városnak mely réteget mutatjuk be az ideutazónak. Ráadásul arról sem feledkezhetünk meg, hogy az őshonosok, az itt lakók a saját városképüket fogják számonkérni a végeredményen, ennyi igényt pedig szinte lehetetlen maradéktalanul kielégíteni. A *Kolozsvári beugró* több módszert is kifejlesztett ennek kijátszására. Egyrészt szakított az útikönyvek hagyományával, mert az nem minden esetben ad lehetőséget arra, hogy a város kortárs jelenségeit, tereit, eseményeit is bemutassa. Szakított a hagyományos – tömörségre és objektivitásra törekvő – leírásokkal, helyett műfajilag

heterogén könyvecskét hozott létre (Kolozsvárról szóló rövidebb szép-irodalmi művek, kolozsváriak utcabemutatói, interjúk, lapbemutatók és hagyományos prezentációk), amely egyszerre próbálja megszólítani a hajdani polgári Kolozsvár patináját kereső turistát és a multitasking-generáció tagját, aki gyorsan akarja befogadni a látnivalót. Az eredmény azonban többnyire felemás lett, ahogyan az a Kolozsvár-kép is, amely a kötetből kirajzolódik. A szerkesztők intenciója szerint a címben szereplő beugró az az archetipikus turista, akiről a statisztikák is beszélnek, akinek Kolozsvár csupán két-háromórás programpont a többnapos Székelyföld-túra előtt. Bár a kimutatások szerint valóban ez a típus van leginkább jelen turistaként, de valahogy mégsem megnyugtató egy kolozsvári számára, hogy csupán az ő igényeit kell kielégíteni, hogy nem vesszük figyelembe a sokféle ideutazó másfajta kíváncsiságát. Úgyhogy a kötet valahogy mégis másfajta értelemben játszik rá a címre: mintha a magyar médiafogyasztó által *Beugró*ként ismert szituációs játékban² az lenne a teljesítendő feladat, hogy úgy mutassuk be Kolozsvárt, hogy az alátámassza a magyar nosztalgiát kereső, a több nemzetiség esetleges konfliktusairól vagy szépségeiről tudomást nem vevő, aziránt nem érdeklődő, a 21. századi megváltozott funkciójú várost ignoráló turista elvárásait.

Ez a feladat szinte maradéktalanul teljesült, hiszen a rövid időt Kolozsváron töltő magyar turista a könyv segítségével megismerkedhet a város történelmi központjával, a reprezentatív épületek történetével, templomokkal, iskolákkal, egyetemekkel, esetleg polgári házakkal és legfőképpen persze a Mátyás-szoborral. Bár nem szándékunk hiánylistát felállítani, annyit azért talán mégis szóvá tehetünk, hogy az egyhetes program kicsit szegényes, azok a látnivalók, amelyek itt bemutatásra kerülnek, egy jobb kondícióban levő turista számára három-négy óra alatt meglátogathatók, de két nap alatt mindenki számára befogadhatók. Az épületek leírása, a szobrok, terek, templomok rövid ismertetői tökéletesek, nyilván számoltak az átlag turista befogadóképességével. A bemutatott város szép, történelmi nevezetességek bukkannak fel mindenhol, a Házsongárd kész panteon – szerencsére sok minden megmaradt a maga patinájában. Kolozsvár egyik állandó problémája a teljes városképet elrontító kábelek, huzalok látványa. Időről időre felbukkannak azok a képek, amelyeken kiretusálják ezeket a látványból, olyan városképet teremtve, ami nincs. Valahogy ez volt az érzésem a könyvet

olvasva is, itt még a központból is ki lett radírozva minden olyan látvány, amely nem illik a képbe. Elismerem persze, hogy sok minden nem illik: a főter sarkán lévő Memorandisták emlékművét elég nehéz értelmezni, a '89-es szoborcsoport sem sikerült a legjobban, de elég nehéz lenne eltüntetni a lepusztultságával demonstráló Continental szállót vagy elterelni a figyelmet az Egyetemi könyvesboltról. A párórás turista esetében nem okoz nehézséget a figyelem lekötése a központ nevezetességeivel, az egyhetes látogató előtt azonban nem könnyű titkolni, hogy a városnak van egy másik főtere is egy impozáns méretű ortodox katedrálissal, a város több pontjáról is látszó Avram Iancu-szoborral és nem utolsósorban ezt a központot is több jelentős épület övezi. A könyv vállalja ennek a titoknak a kockázatát, még úgy is, hogy a turista esélyt sem kap megismerni a Román Állami Színházat, mely legalább épületként mégiscsak abba a koncepcióba illeszkedik, amely mentén a kötet szerveződik.

A kötet útikönyv-része alapvetően szegényes; a városnak nagyon sok rétegét-részletét nem ismerjük meg belőle, de nem soroljuk, mi minden maradt ki, hiszen pont az útikönyvjelleg gyengítése volt a cél. Bensőségesebb, ugyanakkor a feszültségeket is érzékeltető képet kapunk azokból a szubjektív beszámolókból, amelyek egy-egy utcáról szólnak. Azt gondolom, nem véletlen, hogy a Szentegyház (Iuliu Maniu) utca kétszer is szerepel, hiszen ez az az út, amely a két főteret összeköti, a város kelet–nyugati tengelyét képezi. A városépítész Guttman Szabolcs hívja fel a figyelmet arra, hogy nem sok olyan európai város van, ahol egy rangos neobizánci templomot egyetlen utca választ el egy neogót toronysisakkal rendelkező katolikus katedrálisról. Talán ezt mégis többletként kellene kezelni, egyediségként felmutatni. Nem egyedik, de mégis újragondolásra készíthetnének a városnak azon rétegei, amelyek elsősorban építészeti látványként tevődnek egymásra, ugyanakkor erősen rögzült viszonyulásra készítetik a szubjektív útikalauz olvasóit. A Szentegyház (Iuliu Maniu), a Farkas (Kogălniceanu) vagy a Kossuth Lajos / Magyar (December 21.) utcák felidézéséből a turista is rögtön átláthatja, hogy van itt egy nosztalgikus múlt-kép, egy régi polgári világ a maga sokszínűségével, berendezkedésével és mindazokkal, akik ma a kolozsvári utcákat járva ennek a nyomait keresik.

Ennek a világnak talán nem is a mai az ellensége, hiszen a mának tagadhatatlan érdemei vannak az épületek felújításában, a megmaradt értékek konzerválásában. Az igazi ellenség a kommunizmus időszaka, amikor erőszakosan avatkoztak be a városépítészetbe, amikor a leg-

2 A tv2-n 2008-ban indult négy szereplős szituációs-improvizációs játék. Lásd a Wikipédia szócikkét: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Beugr%C3%B3>.

több olyan épületmonstrumot emelték, melyeket az idegenvezető legszívesebben elrejtene a látogatók elől. „A szürke betonváros” – olvashatjuk a kötetben, és mintha a város valóban nem tudna mit kezdeni szocreál örökségével. Érdekes és valahogy megnyugtató is, hogy pont két kolozsvári születésű fiatal személyes beszámolója mozdul ki a veszélyesen rögzült sémákból. László Noémi leírásában a Farkas utca etnikai és kulturális sokszínűsége miatt érdekes, és a sokak állandó tartózkodási helyeként szolgáló, oly sokszor becsmért Akadémiai Könyvtár is szörnyűséges betoncsodává szelídül. És valahogy emberközeli az is, ahogyan Demény Péter nem történetileg vagy építészeti szempontból fontos utcát választ, hanem egyszerűen a focizás színhelyét, egy olyan utcát, amelynek nem ugrik be kapásból a magyar neve, mert funkcionálisan volt fontos. Kántor Lajos a várost körülvevő lakótelepek népére hívja fel a figyelmet, és talán ezt is jó lenne tisztázni a turista számára: a lakótelepeken élők már nem minden esetben képeznek párhuzamos valóságot a belvárosiak mellett, hanem ott élnek azok is, akik a történelmi városrészben kalauzolják a turistát. Az egyhetes kiránduló sokat tanulhat egy ilyen lakóteleptúrából is, amely a közhiedelemmel ellentétben nem a katasztrófaturistáknak szól.

A látható tereken kívül a kötet megismertet mindazzal, ami pezsgővé teszi a várost: fesztiválok, kulturális programok, színház, mozi, intézmények. Büszkén sorakoztatja fel a kis kötet a hagyományos színházat és az alternatív projekteket, a világhírűvé nőtt filmfesztivált és a magyarok körében nagy népszerűségnek örvendő magyar napokat, továbbá mindazon háttérintézményeket, amelyek a szellemi pezsgést biztosítják. Talán kevesebb tér jut a képzőművészeteknek, és fájó hiány, hogy az Ecsetgyár intézményként nem szerepel (csupán egy-egy projekt befogadótéréként), de azt is be kell látnunk, hogy van egy olyan réteg, amely nem feltétlenül a szerkesztők által preferált kultúrafogyasztók közül kerül ki. Igazából az ő igényeiket is könnyen ki lehetett volna elégíteni, hiszen a város megteszi ezt két plázájával, két stadionjával, sportcsarnokával, uszodáival, számtalan sportolási lehetőségével.

Kolozsvár sokszínűségét leginkább a kávézók, kocsmák, éttermek, vagyis az úgynevezett vendéglátó-ipari egységek bemutatásával lehet érzékeltetni. Mert itt valóban minden van: a polgári világból maradt étterem, zugkocsmák és menő klub, alternatív zöld helyek és romkocsmák, elegáns kávézók és cukrászdák, üzletemberek és feltörekvők törzshelyei, magyar, román, arab, szír, német stb. vendégekre szakosodott réteghelyek. A havonta megjelenő és gyakran eltűnő helyszínek

közül nehéz válogatni: melyek azok, amelyek lesznek olyan tartósak, hogy a turista ott találja még őket, ahová az útikönyv irányítja. A *Kolozsvári beugró* a Bulgakovval szinte biztosra ment, és igyekezett a többi helyet is úgy összeválogatni, hogy különböző típusú igényeket elégíthessenek ki. Sőt az elsősorban magyar nyelvű turistára számító könyvecske a helyek összeválogatásával valahogy az otthonosság illúzióját kínálja a többnyire magyar tulajokkal rendelkező helyek előtérbe helyezése révén. A város viszont akkor is érdekes tud lenni, ha felismerteti velünk, hogy idegenek vagyunk itt; jobb esetben kíváncsi idegenek, akiknek nagyon sokat lehet mesélni a terek életéről.

Carbonaro

Ha polip szuszog Kolozsvárott I–II.

Méry Ratio Kiadó
Somorja, 2013

Makai Máté

ERDÉLY NINCS MEG – TRANSZ-KÉPEK

Szöcs Géza újabb, Carbonaro álnéven – mely a függelék szerint az ő mozgalmi (ál)neve is volt (II., 85) – írt kötetéről bátran állítható, hogy a legtöbb Erdélyről kialakult diskurzust megoldozza. Például azt, amely meseországként állítja be a vidéket, ahonnan a leghíresebb és legmagyarabb magyarok származnak, vagy ahol az állandóan jelenlévő elnyomó hatalom és az identitásukat e jelenlét miatt örökké kereső, ugyanakkor erősnek is valló dísz-magyarok élnek. Felmerül a kérdés, vajon ez az örökkön meglévő *ellenpont* kontúrozza-e ezt az erős *pontot*, azt a jól látható talapzatot, amelyen állva Szöcs a messziről jött ember